

CD KLASSIEK

**Vreemde baard
Erik Satie**

Dat muziek geen grenzen kent, illustreert de jongste cd van deze drie Italianen eens te meer. Paolo Pandolfo is een groot cellist, meer bepaald op barokcello en gamba. Hij wordt bijgestaan door zijn broer Andrea en door de veelzijdige musicus Michelangelo Rinaldi. Die drie plankvaste kerels verdiepten zich in de eigenzinnige wereld(en) van de excentrieke Erik Satie (1866-1925). Curiositeiten zoals diens composities voor de 'katholieke rozenkruisers', waarvan Satie een tijdlang aanhanger was, worden zelden uitgevoerd. Meestal wordt immers gefocust op het meer bekende werk zoals de melancholische pianostukjes *Gymnopédies*.

Deze cd vergast de luisteraars op onbekende composities die de drie instrumentalisten verfraaien met nieuwe arrangementen en spitsvondige improvisaties. Ze nemen dus Satie als vertrekpunt voor een fantastische zwerftocht. Als luisteraar beleef je een schitterend concert. *Morbidamente rosecociano*, het derde nummer op de cd wordt gebracht op een kinderpiano en daar bovenop klinkt een trompet. Helemaal bluesy zijn we met

het helende *Brothers*, en die jazzsfeer werkt nog helemaal door in het daaropvolgende *De komiek Alberto Stordi speelt met de baard van Satie*. Geen platte hilariteit, maar een diepe fond van berusting en melancholie.

Een absoluut toppunt is de *Sonnerie de la Rose+Croix*, dat ons vrijwillig allerlei militaire grafleggingen uit Amerikaanse films in het geheugen brengt. Wijdingsvol is wel het minste dat je erover zeggen kunt, maar het korte thema dat Andrea Pandolfo uit de trompet krijgt, zullen we niet vlug vergeten. Een aantal elementen plukten de Pandolfo's uit *Saties Sports et Divertissements* uit 1914.

Ook hier echter geldt dat ze de stukken helemaal naar hun hand zetten en soms mag de gamba daarbij ook teruggrijpen naar nog veel oudere muziek zoals die van Marin Marais (1656-1728). Met deze *New Music Around Erik Satie* toont Glossa mooi aan hoe modern die in zijn tijd weinig bekende componist eigenlijk was. En hoe gedegen musici probleemloos over barrières kunnen wippen. (JC)

Andrea Pandolfo, Paolo Pandolfo & Michelangelo Rinaldi, *Kind of Satie. New Music Around Erik Satie*, Glossa Platinum (distributie Outhere Music), GCD P30416, 23 euro.

CD OUDE MUZIEK

**Vijf stemmen
Loyset Compère**

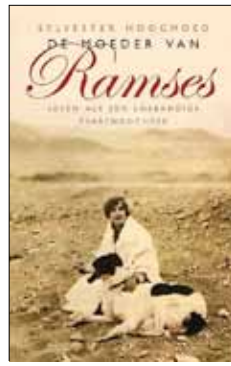
Loyset Compère (1445-1518) is een Vlaamse polyfonist van de zogenoemde Bourgondisch-Nederlandse school. Net zoals andere figuren uit die school was zijn moedertaal wellicht het Frans. In een document van 1476 uit Milaan wordt hij een geestelijke genoemd uit de stad Atrecht, een van de belangrijkste steden van het graafschap Vlaanderen. Hij behoorde tot de kring van Johannes Ockegem, die hem in 1472 naar hertog Galeazzo Maria Sforza in Milaan zond. De hertog droomde immers van een hofkapel met Vlaamse zangers. Na een korte carrière aan dat hof – Galeazzo werd in 1476 vermoord – vestigde hij zich in

Frankrijk. Pas in 1492 werd hij op vijftigjarige leeftijd in de Notre Dame in Parijs tot priester gewijd.

De *Missa Galeazescha*, ontstaan in de jaren 1475 in Milaan en in dit album uitgevoerd door het gezelschap Odhecaton, is nog het best te vergelijken met kantwerk. Het zijn veeleer geestelijke motetten die gezongen werden terwijl de priester de mis las, om de toehoorder in een staat van geestelijke verheffing te brengen. Het geheel is gecomponeerd voor vijf stemmen, maar het sterkst spelen de twee tenoren. Vooral het deel gezongen bij het opheffen van de hostie is van een buitenaardse schoonheid. (EDS)

Loyset Compère, *Missa Galeazescha. Music for the Duke of Milan*, door Odhecaton onder leiding van Paolo Da Col, Alpha, A 436, 23 euro.

BOEK POPULAIR

**Kleinzoon van tsaar?
Sylvester Hoogmoed**

Vorig jaar verkozen luisteraars in Vlaanderen en Nederland *Pastorale* van Ramses Shaffy en Liesbeth List uit 1968 tot het mooiste nummer van de Lage Landen. De Nederlandse chansonnier Shaffy was in de jaren 1960 en 1970 rondt een Nederlandstalige superster. Na 2000 werd hij opgenomen in een ver-

pleegtehuis als gevolg van overmatig alcoholgebruik. Hij overleed in 2009. Tijdens zijn leven speelde de zanger zijn afkomst uit. Zijn naam was immers Egyptisch.

Over zijn afkomst deden altijd de wildste verhalen de ronde, maar de werkelijkheid was spectaculairder dan doorgaans aangenomen, zo blijkt uit een pas verschenen biografie van zijn moeder. Ramses werd in 1933 geboren in het Franse Neuilly-sur-Seine als zoon van de Egyptische consul en een flamboyante Poolse gravin, Alexandra Thérèse Wysocka. Die beweerde in werkelijkheid niemand minder te zijn dan Olga Romanova, de oudste dochter van tsaar Nicolaas II. Shaffy bracht zijn eerste zeven levensjaren door bij zijn moeder in Cannes, waarna hij terecht kwam in een pleeggezin in Leiden.

Vandaag weten we dat moeders bewering niet klopt: forensisch onderzoek toonde aan dat alle tsarenkinderen in 1918 werden

gedood. In 1954 werd de gravin op de luchthaven in Brussel gearresteerd en door de rechtbank in Veurne veroordeeld voor valsheid in geschrifte, gepleegd in De Panne. In 1955 werd ze door het Belgisch gerecht ontoerekeningsvatbaar verklaard en geïnterneerd. 'Didi', zoals Ramses genoemd werd, bleek haar geregeld te hebben opgezocht. Het vreemdelingenregister meldt dat ze op 15 juni 1968 naar Nederland vertrok, maar daar werd ze nooit als overleden geregistreerd. (EDS)

Sylvester Hoogmoed, *De moeder van Ramses. Leven als een tsarendochter*, Prometheus, Amsterdam, 2017, 288 blz., 19,99 euro, ISBN 978 90 4463 189 0.

BOEK KERK

**Geest laten werken
Henk Stoorvogel**

Katholieken kunnen heus wat leren van evangelicalen, hoe verschillend de confessies ook zijn. Henk Stoorvogel is als pastor verbonden aan de Vrije Evan-

gelisatie Zwolle (VEZ), waar hij zich voornamelijk toelegt op preken. Hij studeerde toegepaste communicatiewetenschap, maar rondde ook een studie theologie af aan de Evangelische Theologische Faculteit in Heverlee.

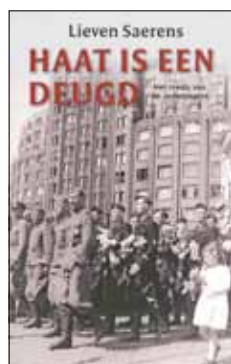
In *Viva de kerk!* neemt Henk Stoorvogel de lezer mee naar de vroege Kerk van Antiochië, waarover het Bijbelboek Handelingen uitvoerig vertelt. Uit die verhalen van de vroege Kerk haalt Stoorvogel tien kenmerken die kerkmensen in de eenentwintigste eeuw kunnen helpen. Zo toont hij aan dat de christenen in Antiochië zich lieten leiden door Gods Geest en niet vasthieldden aan strakke programma's of strategische beleidslijnen. Het leiderschap was er meervoudig. Niet één figuur stond centraal. Het leven van die christenen was

bovendien een zichtbare breuk met hun heidense omgeving. Ze kozen ervoor radicaal leerling van Jezus te zijn.

Stoorvogel werkt dat uit voor evangelische gemeenten vandaag. Parochies zijn natuurlijk anders, omdat liturgie en sacramenten er een grote rol spelen. Toch kunnen ook katholieken altijd leren van hun voorouders in Antiochië. (EDS)

Henk Stoorvogel, *Viva de kerk! Tien principes voor de kerk van nu*, Kok, Utrecht, 2017, 205 blz., 15,99 euro, ISBN 978 90 4352 861 0.

BOEK GESCHIEDENIS

**Weg naar Auschwitz
Lieven Saerens**

Toevallig ontdekte historicus Lieven Saerens in het Felixarchief in het Antwerpse stadsarchief een foto uit het jaar 1930 waarop drie tijdens de Tweede Wereldoorlog beruchte Jodenjagers poseren in het uniform van een paramilitaire groep. Blijkbaar kreeg het nazisme in Vlaanderen al vroeg voet aan de grond. Op basis van nieuw archiefonderzoek toont Saerens, verbonden als wetenschappelijk onderzoeker aan het CEGESOMA, Studie- en Documentatiecentrum Oorlog en Hedendaagse Maatschappij, ons het dodelijke

parcours van drie Antwerpse Jodenjagers. Al vóór het uitbreken van de oorlog en de Duitse bezetting dwepen ze met hun Jodenhaat en ze worden dan ook nazi's van het eerste uur. Dit is geen vrolijk boek, want Saerens legt minutieus het perverse denken van de Vlaamse Jodenhaters bloot. Bovendien geeft het boek nieuwe details over de medewerking van de Antwerpse autoriteiten aan de Jodenvervolgung.

Het was al langer bekend, maar Saerens toont aan dat de Vlaamse antisemitische groepen al vanaf 1929 in contact stonden met nazi's in Duitsland. Voor hem is 1929 een scharnierjaar. De nationalistische propagandist 'Wardje' Hermans woonde in 1932 meetings met Hitler en Goebbels bij.

Vanaf het vroege voorjaar van 1938 kwam er via het consulaat financiële steun uit Duitsland voor extreemrechtse groepjes. Een groep als Volksverwering kreeg in die periode ook voet aan de grond in brede katholieke kringen in Antwerpen. Dat bleek de aanzet tot een van de grootste oorlogsmisdaden in België gepleegd: de intimidatie, vervolging en deportatie van Joden, mee uitgevoerd door geradicaliseerde Vlamingen. De eerste

grootscheepse Jodenrazzia van de Vlaamse SS vond plaats in september 1942. Na de oorlog bleek het Belgische gerecht niet uitgerust om de betrokkenheid bij de Shoah te vervolgen. Daders werden veroordeeld om hun militaire collaboratie.

Saerens vertelt ook over de studiereis van Vlaams icoon August Borms naar Auschwitz. We schrijven 1943. IG Farben dat er met dwangarbeiders werkte, zocht duizend geschoolde Vlaamse 'gastarbeiders'. Dat lukte niet. Saerens stelt dat er wel degelijk Belgen meededen aan de vernietiging van de Joden in Oost-Europa. (EDS)

Lieven Saerens, *Haat is een deugd. Het credo van de Antwerpse Jodenhaters en Jodenjagers*, Lannoo, Tiel, 2017, 260 blz., 22,99 euro, ISBN 978 94 0143 779 0.